

Lugupeetud peaminister Jüri Ratas

Lugupeetud maaeluminister Arvo Aller

Lugupeetud kekkonnaminister Rain Epler

Lugupeetud Rahandusminister Martin Helme

Lugupeetud Riigikogu maaelukomisjon

Lugupeetud Riigikogu keskkonnakomisjon

MTÜ Mahetootjate Nõu- ja Jõukoja ning Tulundusühistu WIRU VILI liikmed, kelle kasutuses on täna ca 27 000 ha mahemaad, pöörduvad Teie poole, et juhtida tähelepanu mahepõllumajanduse, täpsemalt maheteraviljakasvatavate hetkeolukorrale ja tulevikuväljavaadetele selles sektoris.

Maheda põllumaa pindala tänane osakaal tavapõllumaa suhtes annab põhjust rahuloluks. 22% kogu Eesti põllumaast on mahe ning eelnevate aastate jooksul on mahemaad kasv olnud stabiilne. Eesti on Euroopas selle näitajaga kindlalt esikolmikus. Kahjuks on tänaseks maheteraviljasektor, mis on suures osas seda kasvu vedanud, jõudnud olukorda, kus ei ole võimalik midagi muutmata edasi minna.

Et sektori minevikust, olevikust ja tulevikust paremini aru saada, tuleb esmalt mõista, kuidas mahepõllumajanduse osakaal Eestis on kasvanud 22% juurde. Kuni aastani 2009 kasvas mahepõllumajandus tänu toetusele, mida riik maksis ja mis oli võrreldes keskmise palgaga suhteliselt kõrge. Toodangu turustamise võimalused sellel perioodil olid mahepõllumajanduses tagasihoidlikud.

Alates 2010. aastast avanesid mahetoodangu müügi võimalused Euroopasse ning mahemaad pindala kasv jätkus tänu toodangu oluliselt kõrgemale müügihinnale võrreldes tavatootmisega. Tänapäevaks oleme jõudnud olukorda, kus selleks, et saavutatud taset hoida, on vaja sektorit uuesti hakata toetama mahus, mis kompenseerib mahepiirangutest tulenevad kitsendused. Seda juhuslikult, kui riik leiab, et sektori püsima jäämine on oluline.

Maheteravilja toetus ja hinnad ei kompenseeri mahetootmise kõrgemat kulu. Maheteraviljale mõeldud toetuste tase hektari kohta on viimase 13 aasta jooksul **langenud**, olles 2007. aastal keskmiselt 119€ ning täna, aastal 2020 keskmiselt vaid 103€. Keskmise palk on sama ajaga **kasvanud** pea kaks korda (statistikaameti andmeil oli keskmine brutokuupalk 2007. aastal 724€ ja 2019. aastal 1407€). Maheteravilja hinnad on viimastel aastatel olnud stabiilses **languses**. Nelja viimase aastaga (2017-2020) on hinnad kukkunud 30-65% olenevalt kultuurist. Sellest tulenevalt ei ole enam võimalik mahetootmise kõrgemat tootmiskulu tagasi teenida toodangu müügist ja samuti ei kompenseeri seda toetused. Kuna maheteravilja kasvupind maailmas kasvab kiiremini kui tarbimine, siis ei ole hindade kasvu ka tulevikus nii pea oodata. Nii on kohalike tootjate jaoks tekkinud väga raske olukord. Tarbimise oluline kasv

saab tulla ainult mahetoodete hinna langemise korral, mis paneb tootjad veelgi keerulisemasse olukorda.

Mahetootmises kasutatavad väetised on kallimad ja vähem efektiivsemad. Peamine saagikust piirav faktor maheteraviljakasvatuses on lämmastik. Seda ei ole võimalik piisavas koguses ja majanduslikult efektiivselt põllule juurde anda. Lisaks on mahetootmises vaja 1/3 põllumaast hoida haljasväetiskultuuri all, kuid see toob kaasa otseseid kulusid, andmata otsest tulu. Tavatootmises ei ole vaja sellist praktikat kasutada tänu odavatele mineraalväetistele. Mahevätised on tavaväetistest toitelemendi lõikes kaks kuni neli korda kallimad. See seab tootjatele piirangu nende kasutamises, sest majanduslikult efektiivse koguse piir tuleb ette. Saagi kasvatamiseks ei saa kulutada kogu raha, mis saagi müügist on võimalik saada.

Euroopa Liidus toimuv rohepööre ja strateegia „Talust Taldrikule“ on mahetootjate seisukohalt eelkõige positiivne. Strateegiate eesmärgid tuua loodus meie ellu tagasi ning luua õiglane, tervislik ja keskkonnahoidlik toidutootmise süsteem, on olnud mahetootjate põhitegevus ka siiani. Murelikuks teeb siiski püstitatud eesmärk saavutada 2030. aastaks EL-s 25%-line mahemaa osakaal. See on aga surmahoop Eesti mahetootjatele, kuna täna läheb peaaegu kogu mahetoodang ekspordiks Kesk-Euroopasse. Kui Kesk-Euroopa riigid suudavad kas või poole roheleppe eesmärgist täita, ei ole Eesti tootjatel võimalik enam oma toodangut sinna ekspordida. Kui aga eksport kaoks, oleks maheteravilja müügivõimalused tagasi aastast 2007. See omakorda tähendab, et Eesti mahevilja turustatakse koos Eesti tavatootmisest pärit viljaga ja ilma mahesertifikaadita. Sellises olukorras peavad tootjad tootma koos mahepiirangutest tulenevate kitsendustega, kuid müües kehtib tavavilja hind. Seejuures on mahetoetus viimase 13 aasta jooksul langenud ja toodangu müügi hind on kaks korda madalam, kui on ettevõtetal vaja majanduslikult ellujäämiseks. Kõik see jätab mahetootjatele, kes suudavad oma viie aastase mahekohustuse lõpuni vastu pidada, ainsaks võimaluseks minna üle tavateravilja tootmisele, kus on võimalik agrotehnikaga oluliselt suuremal määral mõjutada müüdava saagi kogust. Mahesektori vajalikkus praeguses mahus või oluliselt väiksemas mahus ei olekski võib-olla küsimus, mida täna esitada, kui ei toimuks EL-s rohepööret. Täna turuolukorras ja tänaste toetustega lõpetavad tootjad mahetootmise esimesel võimalusel, st kohe kui võetud PRIA viie aastased kohustused täituvad. Üleminek mahetootmiselt tavatootmiselle ei nõua täiendavaid investeeringuid, sest täna mahetootjatel on olemas kogu vajalik tehnika taimekaitseks ja väetamiseks, lisaks veel oluliselt laiem mullaharimismasinade valik. Üleminek saaks toimuda PRIA kohustuse lõppemise kuupäevale järgneval päeval. **Samas on mõistlik võtta arvesse rohepöördega võetud eesmärgid ja säilitada sektor praegusel kujul ja mahus, et Eesti ei leiaks mõne aasta pärast end olukorrast, kus riigil on mahekohustus EL-i ees ja riigis sees ei ole põllumehi, kes oleks valmis mahetootmisega tegelema.** Oluline on ka mõista, et kui praegused mahetootjad liiguvad üle tavatootmiselle, siis nad teevad seda koos maaga ja see ei võimalda tulla ka uutel tulijatel ja alustada nii oelda puhtalt lehelt, sest maaressurss on piiratud. Järgmine probleem, mis mahetootmise kokku tõmbumisega tekib, on pestitsiidide kasutuse suurenemine. Tuleb meele pidada, et ka selles osas ootab EL Eestilt pestitsiidide kasutuse vähendamist poole võrra või vastavalt kokkuleppele veidi vähem kui poole võrra. Kindlasti aga ei lubata Eestil pestitsiidide kasutuse

suurenemist, mis aga paratamatult tekib, kui tänased mahetootjad tavatootmisse suunduvad. Sama moodi oodatakse mineraalväetiste kasutuse vähendamist, mida samuti mahemaa üleminek tavatootmisesse ei soosi.

Meie organisatsioonid on loodud eesmärgiga ühiselt leida ja jagada võimalusi, kuidas mahetootmisega saavutada maksimaalne võimalik saagi kvaliteet ja kogused nende võimaluste piires, mida mahepõllumajanduse seadus võimaldab. Jagades ühingu liikmete vahel nii tehnilisi kui ka agronoomilisi kogemusi ning tehes koostööd Eesti Maaülikooli Mahekeskusega, on meie liikmed aastate lõikes suutnud toota toidukvaliteedile vastavat mahevilja oluliselt üle Eesti keskmise mahetootmise saagikuse. Tehniliselt ja agronoomiliselt ei ole tänaste teadmiste ja kogemuste juures majanduslikku efektiivsust võimalik enam tõsta. Tootmise efektiivsuse saavutamiseks on täna pea kõik meie liikmed hakanud kasutama GPS tehnoloogiatel põhinevat masinate juhtimist, saavutamaks teostatud tööde maksimaalne võimalik täpsus ja efektiivsus. Mullaharimistöid teostatakse põllul täpsusega +/-2cm. Kasutatakse GPS-juhtimisega põhiväetamist ja GPS-põhise sektsioonikontrolliga leheväetiste pritsimist, kuid edaspidiseks tootmise efektiivsuse suurendamiseks ei ole ka see enam piisav. Paratamatult jääb aastate lõikes keskmine mahesaak tavasaagile kahekordselt alla.

Eelnevat arvesse võttes ootame riigilt selget seisukohta, kas mahetootmist on praeguses mahus vaja või mitte. Kui otsustatakse, et mahesektor on siiski vajalik, tuleb leida täiendavat raha juba enne EL-i järgmise eelarveperioodi MAK'i rakendumist 2023. aastal. Lisaks on vaja täiendavat raha ka uue perioodi eelarvesse mahetoetuse reale, kus praegu ringleva teabe kohaselt on endiselt 100€/ha, mis on sisuliselt 2004. aasta tase. See ei ole kaugeltki piisav 2028. aastal mahetootjatena majandades ellujäämiseks, kuna selleks hetkeks ei kata toodangu müügi tulud enam toodangu kasvatamiseks tehtavaid kulusid. Selguse mõttes toome veelkord välja keskmise palga muutuse aastatel 2004-2020 ja see on 461 eurolt 2004. aastal 1433 euroni 2020. aasta 2. kvartalis, mis rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt kasvab edasi ligi 80 eurot aastas. Sel juhul oleks see 2028. aastal ligi 2000 eurot. Sellise tuleviku perspektiiviga ning mahetootmise spetsiifilisi seadustest tulenevaid piiranguid saagikuse suurendamiseks arvesse võttes, ei näe me tootjatena täna, et meil oleks võimalik tulevikus tagada ellujäämiseks vajalik rahavoog.

Lõpetuseks püstitame küsimuse: kui uue eelarveperioodi alguses ei ole piisavalt vahendeid, et motiveerida tootjaid mahetootmisega jätkama, siis kuidas leitakse raha perioodi keskel, kui selgub, et EL nõuab reaalselt Eestilt 25% mahemaad ja hakkab oma nõuet jõustama?

Ootame konkreetset riiklikku seisukohta, milline on riigi nägemus mahetootmise tulevikust Eesti Vabariigis. Vastasel juhul peame selle otsuse mahetootjatena ise tegema.